

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

ENGLAND CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND
EDUCATION**

Google Scholar

eoconf.com - from 2024

TRANSPORT INFRATUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH VA YUK TASHISHNING TASHQI SAVDO YO'NALISHLARINI DIVERSIFIKATSIYALASH CHORA-TADBIRLARI

Usmonov Azizbek

Andijon Mashinasozlik Insituti

“Transport logistikasi” yo‘nalish

3-bosqich talabasi

e-mail : sr4usmanov9717@gmail.com

Baxtiyorova Mubina

Andijon Mashinasozlik Instituti

“Transport logistikasi” yo‘nalish

3-bosqich talabasi

e-mail: baxtiyorovamubina6@gamila.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada transport, transport infratuzilmasi , diversifikatsiya va hamda transport turlari haqida ma'lumot berilgan. Transport infratuzilmasini takomillashtirish va yuk tashishning tashqi savdo yo'nalishlarini diversifikatsiyalashga qaratilgan ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar; Infratuzilma; diversifikatsiya; eksport; transit; TIR; MAK; aviatsiya; metropoliten.

Infratuzilma (lotincha: infra — „ostida“) — ishlab chiqarish va tovar muomalasi, shuningdek, inson hayot faoliyati uchun zarur bo'lgan me'yoriy sharoitni ta'minlashga xizmat kiluvchi turli-tuman yordamchi xizmat ko'rsatuvchi sohalar (tashkilot, korxona va muassasa) majmui; nomoddiy ishlab chiqarish sektori.

Diversifikatsiya (lot. diversifi catio — o'zgarish, xilma-xil taraqqiyot) — korxona (birlashma)larning faoliyati sohalari va ishlab chiqaradigan mahsulotlari turining kengayishi, yangilanib turishi.

Transport (lot. transporto — tashiyman) — ijtimoiy moddiy ishlab chiqarish tarmog'i. yuklarni va yo'lovchilarni bir joydan ikkinchi joyga eltishni, mamlakat viloyat va tumanlari, korxonalari, xalq xo'jalik tarmoqlari o'rtasida, shuningdek, mamlakat ichida ayirboshlash va aloqani ta'minlaydi.

Quyidagi transportlar mavjud: yer usti transporti (temir yo'l, avtomobil, quvur yo'llari), suv transporti (dengiz va daryo), havo transporti (aviatsiya). Vazifasiga ko'ra ichki ishlab chiqarish. (sanoat) transportiga va umumiy foydalaniladigan transportga bo'linadi. Bu transport turlari bilan bir qatorda shaxsiy foydalaniladigan avtotransportlarxam mavjud. Vazifasi va xususiyatiga ko'ra, temir yo'lovchilar va yuk tashuvchi transportga bo'linadi. Ichki ishlab chiqarish. transporti bevosita moddiy ne'matlar ishlab chiqarish jarayoniga xizmat qiladi va korxona ishlab chiqarish vositalarining tarkibiy qismi hisoblanadi. Umumiy foydalaniladigan transport (yer usti, suv va havo)

ijtimoiy ishlab chiqarishda muhim sohani tashkil etadi. Umumiy foydalaniladigan transportning moddiy ishlab chiqarish tarmog'i sifatida paydo bo'lishi sanoat to'ntarishi bilan bog'liq.

Mamlakatlar o'rtasida tashqi savdoning o'sishi dengiz kemachiligining rivojlanishiga turtki berdi. Avtotransport 19-asrning oxirida paydo bo'ldi, 20-asrning 20-yillarida qisqa masofaga yuk va yo'lovchilar tashishni amalga oshirib, temir yo'l va daryo Transport bilan raqobat qila boshladi. Fuqaro havo transporti 20-asrning 1-choragida vujudga keldi.

20-asrda jahon transporti tizimi juda yuksaldi. Rivojlangan mamlakatlarda transport tizimlarining barcha transport turlari (AQSH, Kanada) yoki ayrim transport turlari (G'arbiy Yevropa mamlakatlari, Yaponiya)ning yuksak darajada rivojlanganligi bilan tavsiflanadi.

20-asr boshlariga qadar O'zbekistonda yuk va yo'lovchilar, asosan, temir yo'l, otulov transportlarida, tuya, xachir va boshqa yuk tashuvchi hayvonlarda tashilgan. 20-asrning 20-yillaridan avtomobil va xavo transporti, yirik sanoat korxonalari qurilishi bilan sanoat transporti vujudga keldi. 80-yillar oxiriga kelib respublika transportining moddiytexnika bazasi birmuncha yaxshilandi. Sanoat va qishloq xo'jaligi.da ishlab chiqarish.ning o'sishi, keng miqyosdagi kapital qurilishi va transport moddiytexnika bazasining yuksalishi bilan yuk va yo'lovchilar tashish hajmlari ham orta bordi.

Respublika mustakillikka erishganidan keyin transportning xalq xo'jaligiga va ahrliga xizmat ko'rsatishini tubdan yaxshilash va transportni boshqarish tizimini takomillashtirish maqsadlarida "O'zbekiston havo yo'llari" milliy aviakompaniyasi (1992-yil 28-yanvar), "O'zbekiston avtomobil transporti" davlataksiyadorlik korporatsiyasi (1993-yil 8-yanvar), "O'zbekiston temir yo'llari" davlataksiyadorlik kompaniyasi (1994-yil 7-noyabr) va boshqa idoralar tashkil etildi. Mamlakatda transport korxonalari davlat ishtirokidagi aksiyadorlik, ochiq turdagi aksiyadorlik, mas'uliyati cheklangan jamiyatlarga, jamoa korxonalariga aylantirildi. Respublikada avtotransport vositalarining bir qismi (avtobuslar, yuk va yengil mashinalar) jamoa xo'jaliklari, fuqarolarning mulkiga aylandi.

O'zbekiston Respublikasida umumiy foydalaniladigan yuk va yo'lovchilar tashuvchi transportning barcha turi —temir yo'l, avtomobil, aviatsiya, shahar elektr transporti (tramvay,, trolleybus, metropoliten), daryo transporti, quvur yo'llari transporti, shuningdek, umumiy foydalanilmaydigan (sanoat) transporti turlari — temir yo'l, avtomobil, tasmali. transport, osma arqon transporti rivoj topgan (yana quyidagilar Avtomobil transporti, Daryo transporti, Dengiz transporti, Havo transporti, Temir yo'l transporti, Shahar transporti).

Respublikaning transport tizimi temir yo'l, avtomobil yo'llari, zamonaviy uskunalar bilan jihozlangan temir yo'l vokzallari, styalari, bekatlari, yuk omborlari, pristanlar, g'avo flotining yirik aerovokzallari va

boshqa infratuzilma bo'linmalarini qamraydigan xalq xo'jaligi kompleksini tashkil etadi.

Qayd etib o'tilsinki, hozirgi vaqtda respublikada 2015 — 2019-yillarda muhandislik-kommunikatsiya va yo'l-transport infratuzilmasini rivojlantirish hamda modernizatsiyalash Dasturi amalga oshirilmoqda, Dasturda yuksak xalqaro talablar va standartlarga mos keladigan milliy transport tarmog'ini rivojlantirish sohasida yagona kompleks strategiyani ishlab chiqish, respublika mahsulot ishlab chiqaruvchilarining o'z mahsulotini mintaq va jahon bozorlariga istiqbolda olib chiqish talab-ehtiyojlarini hisobga olgan holda uning xalqaro transport kommunikatsiyalariga keng miqyosda integratsiyalashuvini ta'minlash nazarda tutiladi.

Ushbu Dastur doirasida umumiy qiymati 1580 million AQSh dollaridan oshadigan temir yo'l infratuzilmasini rivojlantirish va aviatransport sohasida bir qator loyihalar amalga oshirildi, shuningdek, umumiy uzunligi 695 kilomertli avtomobil yo'llari barpo etildi va rekonstruksiya qilindi.

Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasining ortib borayotgan eksport salohiyati hamda mahalliy mahsulotni sotish bozorlarini kengaytirish zarurligi tashqi savdo yo'nalishlarini yanada diversifikatsiyalash uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, O'zbekiston Respublikasining eksport mahsuloti istiqbolli xalqaro bozorlarga chiqishini ta'minlaydigan maksimal darajada samarali, muqobil tranzit yo'laklarini shakllantirish borasida qo'shimcha ildam choralar ko'rilishini taqozo etmoqda.

Shuni qayd etish zarurki, hozirgi vaqtda respublikaning mavjud salmoqli tranzit salohiyati to'liq darajada ishga tushirilmagan. Vujudga kelgan tranzit va tarif siyosatidagi nomaqbullik qo'shimcha ravishda tranzit yuk oqimini jalb etishga to'sqinlik qilmoqda.

Yangi transport-tranzit yo'laklarini rivojlantirish bo'yicha ikki tomonlama shartnomaviy-huquqiy bazani yanada takomillashtirish va xalqaro ahdlashuvlarni amalda ro'yobga chiqarish, yaqin qo'shni mamlakatlarda O'zbekiston Respublikasining yuklarini samarali tashish va ishlov berish uchun shart-sharoitlarni shakllantirish ham eng muhim vazifa hisoblanadi.

Logistika markazlari va TIR-parklar tarmog'ini tubdan rivojlantirish, avtotransport vositalari va havo kemalari parkini kengaytirish hamda ularni sifatli yonilg'i-moylash materiallari bilan o'z vaqtida va to'liq hajmda ta'minlash talab etiladi.

Tashqi savdo transport yo'laklarini yanada diversifikatsiyalash uchun qo'shimcha qulay shart-sharoitlarni yaratish, mamlakatimizning tranzit salohiyatini oshirish, shuningdek, mahalliy transport-logistika kompaniyalarini rivojlantirish hamda ularning tashqi va ichki bozorlardagi raqobatdoshligini yuksaltirish maqsadida:

O'zbekiston Respublikasi Tashqi savdo vazirligi, Iqtisodiyot vazirligi, Moliya vazirligi, O'zbekiston avtomobil va daryo transporti agentligi, "O'zbekiston havo yo'llari" MAK, "O'zbekiston temir yo'llari" AJ tomonidan

ishlab chiqilgan transport infratuzilmasini takomillashtirish va yuk tashishning tashqi savdo yo'nalishlarini diversifikatsiyalash Kompleks dasturi (keyingi o'rinlarda — Dastur) 1-ilovaga muvofiq tasdiqlansin.

Dasturni amalga oshirish doirasida quyidagilar ustuvor vazifalar etib belgilansin: umuman transport infratuzilmasini rivojlantirish sohasida — temir yo'l, avtomobil va aviatsiya transportini yanada rivojlantirish hamda ularning moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, yuk tashish bo'yicha ular tomonidan ko'rsatilayotgan xizmatlar darajasi va sifatini oshirish, xalqaro logistika markazlarini barpo etish, xalqaro ahamiyatdagi avtomobil yo'llarini, yo'l bo'yidagi zarur infratuzilmani qurish va rekonstruksiya qilish, yuk tashishda transportlarning o'tkazish qobiliyatini ko'paytirish, shaffof va raqobat muhitini yaratish, harakat tarkibi parkini kengaytirish va Davlat chegarasidagi o'tish punktlarining maksimal darajada bexatar faoliyat yuritishi shart-sharoitlarini ta'minlash; temir yo'l transporti sohasida — temir yo'l transporti xizmatlari sifati va xavfsizligini oshirish, yangi temir yo'l magistralari qurish, temir yo'llarni elektrlashtirish darajasini oshirish, mamlakatning tashqi savdo yuklari asosiy jahon va mintaq bozorlariga olib chiqilishi uchun xalqaro transport yo'laklarini shakllantirishni davom ettirish va ularning faoliyatini takomillashtirish, moslashuvchan tarif siyosatini ko'llash, tarmoqning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish, logistika xizmatlarini takomillashtirish va har xil transport turlari o'rtasida o'zaro hamkorlikni ratsionallashtirish yo'li bilan O'zbekiston Respublikasining temir yo'l tarmog'ini jadal rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratish;

avtomobil transporti sohasida — milliy huquqiy bazaning xalqaro huquqiy baza bilan uyg'unlashuvini jadallashtirish yo'li bilan xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, milliy avtoyuk tashuvchilarning og'ir yukli avtotransport vositalari harakat tarkibi parkini kengaytirish, avtomobillarda xalqaro yuk tashishning ruxsatnoma berish tizimini takomillashtirish, xalqaro transport kommunikatsiyalariga maqbul yo'l bilan chiqishni va tranzit tashuvlar hajmini ko'paytirishni ta'minlaydigan yangi avtomobil yo'laklarini shakllashtirish uchun shart-sharoitlar yaratish;

aviatsiya transporti sohasida — yuk tashish hajmlarini yanada ko'paytirish va parvozlar geografiyasini kengaytirish, mavjud infratuzilmani va ko'rsatilayotgan xizmatlar kompleksini xalqaro aviatransport xizmatlari bozoriga olib chiqish, yuklarni aviatsiya yordamida tashish chog'ida, shu jumladan, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini eksport qilishda moslashuvchan tarif siyosatini qo'llash, havo kemalarining aviatsiya parkini ko'paytirish va yangilash, "Navoiy" Xalqaro intermodal logistika markazining imkoniyatlaridan samarali va to'laqonli foydalanish.

Vazirlar Mahkamasi tomonidan «Transport vositalarini majburiy texnik ko'rikdan o'tkazish tartibini takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi qaror qabul qilindi. Qarorga muvofiq, 2021-yil 1-sentabrdan barcha transportlarga texnik ko'rikdan o'tgani to'g'risidagi

talonlarni berish amaliyoti bekor qilinadi (xorijiy davlatlarga chiqadigan transportlar bundan mustasno). Shuningdek, qaror bilan transport vositalarini majburiy texnik ko'rikdan o'tkazish tartibi to'g'risidagi nizom ham tasdiqlandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Sohibjon o'gli, S. J. (2024). O 'ZBEKISTONDA INTELLEKTUAL TRANSPORT TIZIMINI RIVOJLANTIRISH. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 15(4), 9-14.
2. Rafiqjon o'g'li, R. R., & Zakirovich, N. I. (2024). ELEKTROBUSLARNI JORIY ETISHDAGI ENERGIYANING TEJALISHI. *MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH*, 4(39), 170-175.
3. Rafiqjon o'g'li, R. R. (2024). ANDIJON VILOYATI YO 'LOVCHI TASHUVCHI AVTOTRANSPORT KORXONALARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO 'LLARI. *Oriental Journal of Academic and Multidisciplinary Research*, 2(4), 20-24.
4. Shavkatjon o'g, T. U. S., & Rafiqjon o'g'li, R. R. (2024). SERQATNOV KOCHALARDA TRANSPORT VOSITALARINI HARAKATINI TARTIBGA SOLISH. *Oriental Journal of Academic and Multidisciplinary Research*, 2(4), 10-19.
5. Raximov, R. R., & Dexqonov, I. S. (2024). YO 'LOVCHILAR OQIMI VA YO 'LOVCHILAR OQIMINI O 'RGANISH USULLARI. *Oriental Journal of Academic and Multidisciplinary Research*, 2(4), 4-9.
6. Rafiqjon o'g'li, R. R., & Sohibjon o'gli, S. J. (2023). ANDIJON SHAHRIDA JAMOAT TRANSPORTI MUAMMOLARI. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 10(6), 153-157.
7. Sohibjon o'gli, S. J., & Rafuiqjon o'g'li, R. R. (2023). TRANSPORT LOGISTIKASI TIZIMINI TASHKIL ETISHNING IQTISODIY AHAMIYATI. *TADQIQOTLAR. UZ*, 25(1), 79-83.
8. o'g'Li, R. R. R., & o'g'Li, S. J. S. (2023). *Logistika Tiziming Transport Toshqil Etuvchisi. Ta'Limdagi Zamonaviy Muammolar Va Ularning Ilmiy Yechlari*, 7 (7), 27-33.
9. Raximov, R. (2023). AVTOMOBILLARGA TEXNIK XIZMAT KO 'RSATUVCHI USTAXONASINI JORIY ERISH AFZALIKLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(1), 280-290.
10. Raximov, R., & Daminov, D. (2023). Transport Vositalari - Detallari Resurslarini Kompyuterda Hisoblash. *Modern Educational System And Innovative Teaching Solutions*, 2(2), 75-82.

